

Μέρος Α΄
Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ
του ΣΤΡΑΤΟΥ
από το 1821 έως το 1824

Η δημιουργία του πρώτου Ελληνικού Τακτικού Στρατού από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη

Ο πρώτος Ελληνικός Τακτικός Στρατός συγκροτήθηκε τον Μάρτιο του 1821 από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη στο Ιάσιο, πρωτεύουσα του Πριγκιπάτου της Μολδαβίας. Την εποχή εκείνη η Μολδαβία και η Βαλαχία, καθώς τελούσαν υπό ρωσική επιρροή και ήταν σχεδόν ανεξάρτητες από την Υψηλή Πύλη, διοικούσαν από Φαναριώτες. Το Βουκουρέστι είχε καταστεί δραστήρια εστία φιλελληνισμού, όπου οι οικογένειες Μαυροκορδάτου, Μαυρογένη, Σούτσου και Υψηλάντη εργάζονταν για την αναγέννηση της Ελλάδας. Ανάμεσά τους, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης είχε την αιώνια δόξα να σηκώσει το λάβαρο της Επανάστασης για την Ελλάδα.

Το ελληνικό έθνος ήταν, αναμφίβολα, ώριμο για τη χειραφέτησή του αλλά χρειαζόνταν άνδρες μοναδικής τόλμης για να ξεκινήσουν την προσπάθεια. Ο Υψηλάντης, αξιωματικός του Ρωσικού Στρατού και υπασπιστής του τσάρου Αλέξανδρου Α΄, προσχώρησε στη Φιλική Εταιρεία³⁷ –μυστική οργάνωση για την προετοιμασία του ξεσηκωμού εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας– στις 12 Απριλίου 1820 και, ως Γενικός Επίτροπος της Αρχής, επιφορτίστηκε με την οργάνωση της Ελληνικής Επανάστασης. Συνέταξε σχέδιο δράσης που προέβλεπε πληθώρα ενεργειών, μεταξύ των οποίων περιλαμβανόταν και η δημιουργία Τακτικού Στρατού, ο οποίος αρχικά θα επιχειρούσε σε συνεργασία με τα ελληνικά, σερβικά και βουλγαρικά Άτακτα Σώματα και στη συνέχεια θα μετέβαινε στην Ελλάδα προς ενδυνάμωση της Επανάστασης στην Πελοπόννησο.³⁸

Με προκήρυξη που απευθυνόταν στο έθνος της Μολδαβίας και της Βαλαχίας, γραμμένη στο Ιάσιο στις 23 Φεβρουαρίου 1821, ο πρίγκιπας Υψηλάντης σήμανε την έναρξη του κινήματος για την απελευθέρωση της Ελλάδας.³⁹ Την επόμενη ημέρα κυκλοφόρησε μια ακόμη προκήρυξη, η οποία είχε συ-

³⁷ Για τη σύσταση της Φιλικής Εταιρείας, βλ. Driault – Lhéritier, *ό.π.*, τ. 1, σσ. 124-125.

³⁸ Σακκάς, *Ο Ιερός Λόχος*, σ. 27 και 31, Driault – Lhéritier, *ό.π.*, τ. 1, σ. 126.

³⁹ Στο ίδιο, σ. 131.

νταχθεί στη Ρωσία από τον φίλο του Υψηλάντη, Γεώργιο Κοζάκη-Τυπάλδο⁴⁰ και απευθυνόταν σε όλο το ελληνικό έθνος, με τίτλο «Μάχου υπέρ πίστεως και Πατρίδος».⁴¹ Η προκήρυξη αυτή υπενθυμίζει το κουράγιο των αρχαίων Ελλήνων στρατηγών και ολοκληρώνεται με τη φράση: «Εις τα όπλα λοιπόν φίλοι η Πατρίς μάς Προσκαλεί!» Ο αντίκτυπος της προκήρυξης αυτής ήταν τέτοιος που ακόμα και ο Ρώσος ποιητής Alexandre Sergueïevitch Pouchkine γράφει για αυτή με ενθουσιώδη τρόπο σε επιστολή απευθυνόμενη σε φίλο του στις αρχές του Μαρτίου 1821.⁴² Ο Υψηλάντης παρέμεινε στο Ιάσιο για έξι ημέρες. Στις 26 Φεβρουαρίου έθεσε σε ισχύ τον *Στρατιωτικό οργανισμό*, έναν κανονισμό τον οποίο είχε συντάξει ο αδελφός του Νικόλαος και τον οποίον είχε διορθώσει και συμπληρώσει ο ίδιος. Το κείμενο αυτό περιέγραφε την πρώτη δομή ενός Στρατού αποτελούμενου από Άτακτα Σώματα, διαιρεμένα σε δύο συντάγματα, διοικούμενου από επικεφαλής οι οποίοι κατατάσσονταν ιεραρχικά ως εξής: επικεφαλής σωμάτων, φαλαγγίτες, διοικητές, χιλίαρχοι, συνταγματάρχες και εκατόνταρχοι. Οι δύο αδελφοί του, ο Νικόλαος και ο Γεώργιος, διορίστηκαν επικεφαλής σωμάτων, ο Κωνσταντίνος Δούκας ορίστηκε διοικητής του στρατοπέδου και οι Βασίλης Θεοδώρου, Κόντος, Ιωάννης (Γενναίος) Κολοκοτρώνης, Βασίλης Καραβίας και Βασίλης Παρλάς διορίστηκαν χιλίαρχοι. Ο φίλος και συνεργάτης του Υψηλάντη, Γεώργιος Λασσάνης, διορίστηκε χιλίαρχος και ανέλαβε τα καθήκοντα του υπασπιστή του, όπως και ο Αλέξανδρος Ρίζος. Μάλιστα, στις παραγράφους ΙΑ' και ΙΒ' του *Στρατιωτικού οργανισμού* προβλέπονταν και τα χρώματα της ελληνικής σημαίας (λευκό, μαύρο και ερυθρό).⁴³

Εμπνευσμένος από το γενναίο πνεύμα και τη δόξα των αρχαίων Ελλήνων στρατηγών, ο Υψηλάντης προχώρησε, στις 3 Μαρτίου 1821, στη δημιουργία ενός Τακτικού Σώματος, το οποίο ονόμασε «Ιερό Λόχο».⁴⁴ Ο Ιερός Λόχος αποτελείτο από ένα τάγμα Πεζικού 500 ανδρών, μία πυροβολαρχία 4 κανονιών και μία ίλη Ιππικού 200 ατόμων.⁴⁵

⁴⁰ Βλ. Γατόπουλος, Αλέξανδρος Υψηλάντης, ο εθνικός ήρωας του Εικοσιένα, σημείωση σσ. 37-38.

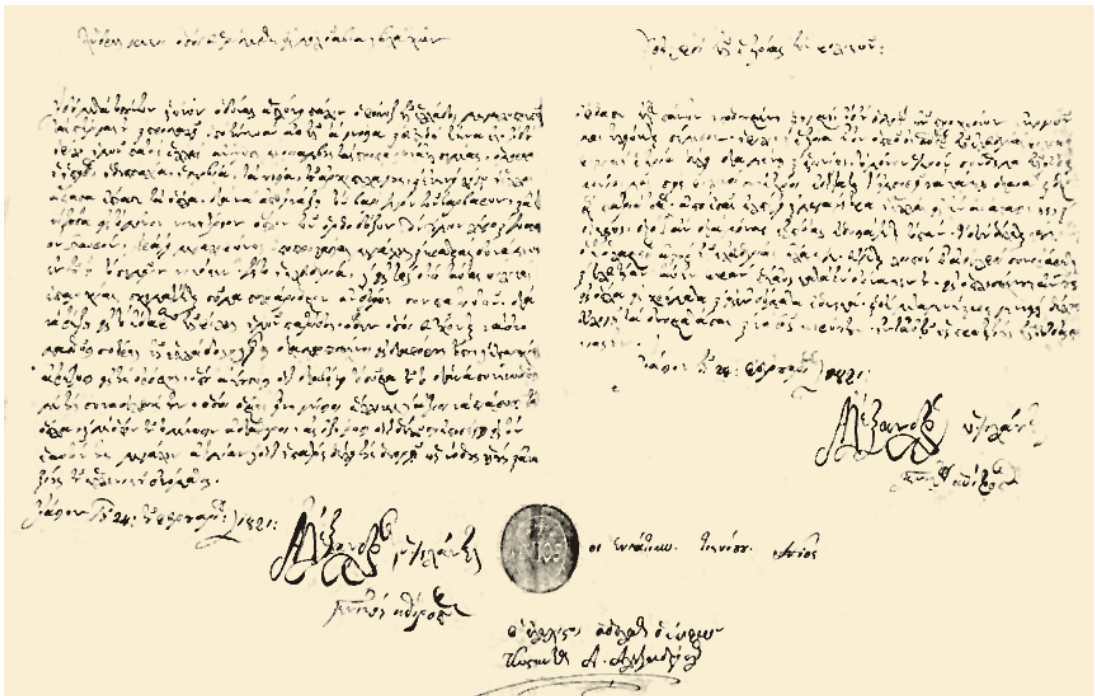
⁴¹ Στο ίδιο, σσ. 49-52 και Μονόφυλλα του Αγώνος, 1821-1827 – Προκηρύξεις, θεσπίσματα, διατάγματα, έγγραφο Α-5.

⁴² Βλ. Σακκάς, ό.π., σ. 55 και 56.

⁴³ Βλ. στο ίδιο, σ. 78 και Ζούβας, Η οργάνωσις Τακτικού Στρατού κατά τα πρώτα έτη της Επανάστασεως του 1821, σ. 14.

⁴⁴ Πρόκειται για τον δεύτερο Ιερό Λόχο στην ελληνική ιστορία. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο πρώτος οργανώθηκε από τον Γοργίδα και αποτελείτο από 300 επίλεκτους άνδρες. Παρέμεινε ανίκητος μέχρι τη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.) κατά την οποία οι περισσότεροι οπλίτες του βρήκαν ηρωικό θάνατο (Plutarque, *Vies des hommes illustres*, τ. 5: Pélopidas, § XIX, σσ. 109-110).

⁴⁵ *Ιστορία της οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού, 1821-1954*, σ. 1. Ο αριθμός των οπλιτών ποίκιλλε

Διπλή προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη στο Ιάσιο για την Επανάσταση το 1821. Η πρώτη προκήρυξη απευθύνεται στους άνδρες της Μολδαβίας και της Βλαχίας, τους ενημερώνει για την Επανάσταση στην Ελλάδα και τους καλεί να λάβουν τα όπλα. Η δεύτερη προκήρυξη απευθύνεται στα μέλη της Φιλικής Εταιρείας, την οποία παρομοιάζει ως «αστέρα της ελευθερίας» της Ελλάδας και τους καλεί να βοηθήσουν τον αγώνα με όλες τους τις δυνάμεις. Και οι δύο προκηρύξεις φέρουν ημερομηνία 24 Φεβρουαρίου 1821

[ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ: Βασιλείου Νικόλτσου, συνταγματάρχη ε.α.].

Το κίνημα του Υψηλάντη προκάλεσε μεγάλο ενθουσιασμό. Εθελοντές από τη Βαλαχία και τη Μολδαβία, αλλά και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και χρηματικές συνεισφορές κατέφθαναν συνεχώς στο Ιάσιο προς ενίσχυση του ταμείου υπέρ του πολέμου. Οι εθελοντές, οι οποίοι προέρχονταν τόσο από τον απλό λαό όσο και από την υψηλή κοινωνία, ήταν υπάλληλοι, στρατιωτικοί ή ακόμα και σπουδαστές που εγκατέλειψαν τις σπουδές τους.⁴⁶ Ιδιαίτερα όσον αφορά τον Ιερό Λόχο, η πλειονότητα των μαχητών του ήταν Έλληνες

ανάλογα με την εποχή και τις περιστάσεις, όλοι όμως οι συγγραφείς συμφωνούν ότι επρόκειτο για τον πρώτο Ελληνικό Τακτικό Στρατό. Βλ. Ζούβας, *ό.π.*, σσ. 17-18 και Σπηλιδάδης, *Απομνημονεύματα διά τα χρησιμεύσαντα εις την νέαν ελληνικήν ιστορίαν (1821-1843)*, τ. 1, σσ. 40-41.

⁴⁶ Σακκάς, *ό.π.*, σ. 54.

σπουδαστές, οι οποίοι κατατάχθηκαν εθελοντικά. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο ο Ιερός Λόχος θεωρήθηκε ως Σώμα επιλέκτων, συγκεντρώνοντας στους κόλπους του τους πλέον ευγενείς και καλλιεργημένους νέους.⁴⁷ Ο Γεώργιος Γεννάδιος χαιρέτισε το κίνημα του Υψηλάντη στη σχολή στην οποία δίδασκε στο Βουκουρέστι και απευθυνόμενος στους σπουδαστές του τους παρακίνησε να μιμηθούν το κουράγιο και τη γενναιότητα των αρχαίων πολεμιστών της Θήβας. Εκείνοι, απαντώντας στην έκκλησή του και αφού απήγγειλαν τον όρκο των αρχαίων Αθηναίων πολεμιστών, αναχώρησαν προκειμένου να καταταγούν στον Ιερό Λόχο.⁴⁸ Φαίνεται, μάλιστα, ότι η δημιουργία του συγκεκριμένου Σώματος αποτέλεσε έμπνευση του ίδιου του Γεννάδιου⁴⁹ και ότι πρόθεσή του ήταν να συγκεντρώσει σε αυτό τους μαθητές του.⁵⁰

Το τάγμα υποδιαιρέθηκε σε έξι τμήματα, τους λόχους, διοικητές των οποίων ορίστηκαν οι Σπυρίδων Δρακούλης από την Ιθάκη, Δημήτριος Σούτσος από την Κωνσταντινούπολη, Λουκάς Βαλσαμάκης από την Κεφαλονιά, Γεώργιος Ανδρόνικος Μακρής από τη Δημητσάνα, Ιωάννης Ρίζος από τα Ιωάννινα και Ιωάννης Κροκίας από τη Χίο. Επικεφαλής του τάγματος και εκπαιδευτής ορίστηκε ο Γεώργιος Καντακουζηνός, πρώην αξιωματικός του ρωσικού Ιππικού με μακρόχρονη πείρα, ενώ τη γενική εποπτεία του Σώματος ανέλαβε ο ίδιος ο Υψηλάντης.⁵¹ Οι στολές των μαχητών ήταν από ολόμαλλη μαύρη τσόχα, ενδεχομένως για να συνηθίζουν την ιδέα του θανάτου,⁵² και αποτελούντο από χιτώνιο και περισκελίδα. Το ψηλό και χωρίς γείσο κάλυμμα κεφαλής έφερε στο μπροστινό μέρος νεκροκεφαλή με δύο οστά χιαστί από λευκό μέταλλο, ενώ ακριβώς από κάτω υπήρχε η επιγραφή «Ελευθερία ή Θάνατος». Επίσης, το κάλυμμα αυτό έφερε λευκό λοφίο και το έμβλημα των Υψηλάντη από λευκό, ερυθρό και κυανό χρώμα, δηλαδή από τα χρώματα της Γαλλικής Επανάστασης που ενέπνευσε στον Υψηλάντη την ιδέα της ελεύθερης Ελλάδας. Οι οπλίτες έτρεφαν μακριά κώμη προς μίμηση των οπλιτών της Σπάρτης, ενώ λόγω του μελανού χρώματος της στολής τους ονομάζονταν «μελανοφόροι» ή «μαυροφόροι».⁵³ Ως όπλο χρησιμοποιού-

⁴⁷ Βλ. την περιγραφή του τάγματος από τον Maxime Raybaud (*Mémoires sur la Grèce – Pour servir à l'histoire de la guerre de l'indépendance*, τ. 1, σσ. 193-194).

⁴⁸ Λαζαρίδης, *Ο Δάσκαλος του Γένους Γεώργιος Γεννάδιος (από τα Δολιανά)*, σσ. 13-14 και Driault - Lhéritie, *ό.π.*, τ. 1, σσ. 131-132.

⁴⁹ Λαζαρίδης, *ό.π.*, σσ. 14-15 και Σακκάς, *ό.π.*, σσ. 87-88.

⁵⁰ Λαζαρίδης, *ό.π.*, σ. 13.

⁵¹ Σακκάς, *ό.π.*, σσ. 89-90 και Γατόπουλος, *ό.π.*, σσ. 53-55.

⁵² Raybaud, *ό.π.*, τ. 1, σσ. 193-194.

⁵³ Ο Αλέξανδρος Υψηλάντης τάφηκε φορώντας τη στολή του, ως αξιωματικός του Ιερού Λόχου, ενώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι με τον ίδιο τρόπο ήταν ντυμένοι ο Δημήτριος Υψηλάντης και η συνοδεία